

Viktor Korošec:

ZUNANJA POLITIKA.

Dočim so se dosedanje razprave v Našem domu pečale z notranjim ustrojem države in njenimi nalogami. je namen teh vrstic, da kratko pokažejo, v kakem razmerju se nahajajo države med seboj, kakšne vezi jih spajajo in po katerih načelih se morajo ti odnošaji uravnati.

Kaj je država?

Človeštvo je razdeljeno danes na okroglo 60 držav, ki so — izvemši katoliško cerkev — najpopolnejše organizacije sveta. O državi govorimo tedaj kadar biva na celotnem ozemlju ljudstvo (narod v političnem smislu), za katerega obstoja obvezen pravni red (zakonodaja, sodstvo in uprava). Kakor hitro ima ta narod svojo urejeno oblast, ki vzdržuje v notrajnosti red in mir, imamo pred seboj državo. Ne moremo se tu baviti s vprašanjem, kakšne naloge ima država in kako naj jih izpolnjuje. Pač pa nas zanima vprašanje, v kakšnem „razmerju stoji ena država napram drugim državam.

Razmerje med drugimi državami.

Tu velja načelo, da so vse države enakopravne (koordinirane). Mala država je pravtako država kakor velika in ima iste pravice in dolžnosti kakor ona. Zato ne sme na mednarodnih kongresih nihče države siliti, da v kaj privoli ali da nekaj obljubi, če sama tega noče. To lepo načelo pa ostane mnogokrat le na papirju. Podobne razmere imamo tudi v navadnem življenju. Najbogatejši kmet v vasi ima po zakonu tudi ravno toliko pravic kakor zadnji kočar; često pa zaleže njegova beseda mnogo, dočim se kočarjeva niti ne posluša.

Tako je tudi med državami pet ali sedem držav, ki jim številno prebivalstvo, obsežnost in bogastvo ozemlja in urejene notranje razmere zagotavljajo tak vpliv, da daleč presegajo vse druge; nazivamo jih velesile. To so Zedinjene države Severne Amerike, Anglija, Francija

Italija in Japonska.¹⁾ Začasno ne spadata radi notranjih težav ter gospodarskega poloma med nje Rusija in Nemčija.

Veliko moč teh držav smo videli ob sklepanju miru. V Parizu so odločili samo njihovi zastopniki o usodi sveta, male in srednje države so se morale vedno ukloniti njihovi volji (izguba Primorske, Reke, Koroško).

Ker so pa države vsaj načeloma enakopravne, zato se nobena država ne sme vtikati v notranje zadeve drugih držav; prepovedano je vsako vmešavanje tuje države, ki ga nazivamo intervencijo. To načelo poudarjajo zelo odločno Amerikanci. Ko so pred sto leti hotele evropske velesile pomagati Španiji, kateri so se uprle njene ameriške kolonije, bi raztrla upor, je izjavil predsednik severoameriške Unije, Monroe, da njegova država ne bo trpela v Ameriki nobene intervencije, nobene zasedbe (okupacije) in nobene kolonizacije (naselitev) tujih držav. (Monroejeva doktrina, 2. decembra 1823.)

Ker je vsaka tuja intervencija (vmešavanje) prepovedana so vse osebe, vse stvari in vsi posli, sploh vse kar je na državnem ozemlju, podrejeno njeni oblasti. Nam se zdi to samoumevno. Vendar poznamo tudi tu izjeme. Ker krščanske evropske države niso imele zaupanja v turška sodišča, so sklenile s Turčijo posebne pogodbe, nazvane kapitulacije, po katerih niso bili njihovi državljani, ki so živeli na turškem ozemlju, več podrejeni turškim sodiščem ampak domačim (angleškim, francoskim itd.) konzularnim sodiščem. Predkratkim sklenjeni — toda še ne ratificirani (overovljeni) in zato še ne veljajoči — mir v Lausannu je kapitulacije v Turčiji odpravil.

Ker pristojna le državi vrhovna oblast nad njenim ozemljem in njenimi državljani, zato ne smejo druge države ničesar storiti, s čemur bi kršile njene pravice. Dolžne so spoštovati njeno samostojnost, nedokljivost njenega ozemlja; nobena država ne bi imela drugi ničesar storiti, česar noče, da bi tudi njej storile istočasno vse druge države. Tudi za občevarje med državami more biti trajen temelj le krščanstvo, ki uči in zahteva isto zopoved ljubezni in pravičnosti za države kakor za posameznike.

Zunanja politika.

Kakor pa so poedini ljudje tesno navezani drug na drugega, tako ne morajo tudi države same obstojati brez stikov med seboj. Vse tisto delovanje države ki stremi za pravilnim in ugodnim razmerjem do vseh drugih držav nazivamo zunanjo politiko.

Zunanja politika spada med najvažnejše panoge državne uprave. Ona ustvarja prijateljstvo sosedu ali pa obda državo z obročem „dednih“

¹⁾ Po strašnem potresu je Japonska prenehala biti velesila. Op. ur.

sovražnikov. Ona vpliva na vrednost domačega denarja in prihrani lahko državni blagajni težke žrtve za oboroževanje. Spretna zunanja politika obvaruje narod vojnega klanja, dočim ga nespretna spravlja vsak hip v to grozno nevarnost.

Ker je zunanja politika tudi za posameznega državljana (vojna!) tako važna, moramo zahtevati da mora biti zares ljudska, da naj služi res koristi vseh državljanov. To pa bo mogoče le tetaj, če bo ves narod pri njej sodeloval s tem, do bo skrbno motril in zasledoval zunanji politični razvoj in na shodih in zborovanjih odobral ali pa kritiziral domačo zunanjo politično vodstvo. Za vse to je pa treba političnega šolanja in lepo nalogo imajo v tem oziru pred seboj naše prosvetne organizacije. Kako nesrečen je narod, ki popolnoma prepusti zunanjo politiko vladi, nam kaže Nemčija pred letom 1918. Narod se za zunanjo politiko ni brigal, vodili so jo naduti pruski junkerji, ki so znali pač oblastno rožljati s sabljo, napram gibčni angleški in francoski diplomaciji pa so doživljali poraz za porazom. Tako je bilo mogoče da ves nemški parlament, v katerem je bilo nad 100 socializtov, ni v avgustu 1914. niti z besedico obsodil roparskega vpada v Belgijo — zločin, ki je Nemčiji nakopal strašne posledice. Tako je ostal narod zaslepljen in kakor čreda ovac se je dal voditi in tudi zavesti v pogubo.

Zunanja politika pa seveda potrebuje posebnih organov. V vsaki državi zastopa državo napram drugim državam vladar. Ker pa on za svoje delovanje ni odgovoren, vodi v njegovem imenu zunanjo politiko minister zunanjih zadev, ki je odgovoren parlamentu. Mnogo držav ima v parlamentu stalen odbor za zunanje zadeve, ki je izvoljen od vseh strank in kateremu poroča redno zunanji minister. S tem se omogoči parlamentarno nadziranje zunanje politike tudi ob času ko parlament ne zboruje ali je razpuščen. Pri nas tega odbora nimamo

Minister zunanjih zadev občuje z zunanjimi državami potom poslanikov, to je oseb, ki jih stalno poveri z nalogo, da zastopajo domačo državo pri tuji državi. Da morejo poslanki vršiti svojo važno nalogo, imajo velike izjemne pravice: tuja država jih za nobeno stvar ne sme klicati pred svoja sodišča, policija ne sme vstopiti brez njihovega dovoljenja v njihovo stanovanje, prosti so vseh davkov in dr. Njihova naloga je skrbeti za prijateljsko razmerje med obema državama, občevati s tujo vlado, opazovati in poročati domov o razmerah v tuji državi. Poslanki sodelujejo v odlični meri pri pogodbah, ki se sklepajo med domačo in tujo državo, pri kateri so imenovani (akreditirani). Pri vseh pogodbah med dvema državama je razločevati dvoje. Zastopniki držav se dogovorijo v tekstu (besedilu) pogodbe in ga podpišejo. To pa je samo načrt pogodbe, ki postane obvezen, čim ga vladar, navadno še s pritrditvijo parlamenta potrdi (ratificira).

Poleg poslaništev ustanavlja vsaka država v tujih državah na važnejših krajih konzulate. Konzuli posredujejo trgovino med obema državama, obveščajo domovino o političnih in pospodarskih razmerah v tujini in vrše poleg tega nekatere sodne in policijske posle. Osebnih predpravic imajo mnogo manj kakor poslaniki (ni jim treba priti kot priča k sodišču, njihov arhiv je nedotakljiv).

Naravno je, da je zunanja politika države vedno taka, kakoršni so ljudje, ki jo vodijo. Zato mora država skrbno izbirati za ta važni posel može, ki bodo po svojem znanju, osebnih sposobnostih in jeklenem značaju kos težki nalogi.

Za zunanjo politiko pa je poleg dobrih diplomatov (poslanikov in konzulov) treba še spretno in vešče roke zunanjega ministra, ki skrbi za to, da se vrši vse po nekem stalnem pravcu in smotreno. Le tista država more pokazati zunanje uspehe, ki je v stanu, da skozi desetletja zasleduje cilj, ki ga smatra za koristnega, dokler ga končno ne doseže. Mojstri so v zunanji politiki Angleži, ki so z dvestoletnim smotrenim delom dosegli, da so si v vseh delih sveta pridobili glavne prekope in prelive (Suez, Gibraltar itd.) ter pomorska opirališča (Malto, Ciper i. dr.) tako da so danes gospodarji svetovnega morja. Velika nevarnost za stalnost zunanje politike je današnji parlamentarni režim ko poedine stranke prevzamejo vlado. Vsaka izprememba stranke lahko popolnoma izpremeni odnošaje do drugih držav. Toda ravno Anglija nam kaže, kako je mogoča stalna zunanja politika, dasi sta se vladajoči stranki (konservativci in liberalci) na vladi zelo pogosto menjali.

Smernice zunanje politike.

Oglejmo si še glavne smernice, ki nam jih pokaže današnja zunanja politika sveta. Vse mednarodno življenje in delovanje je prežeto z duhom mamonizma, lova za dobičkom; vse gre za pridobivanjem novega bogastva, za osvojitvijo novih dežel, za izkoriščanjem novih rudnikov in petrolejskih vrelcev — čeprav na škodo drugega naroda. Moderne države ne priznavajo nad seboj božjega nramnega zakona in zato spremlja neomejena sebičnost kakor senca vse njihove delovanje. Vse se smatra za dovoljeno, če so le dovolj močne, da to izvedejo; kadar pa je nasprotnik močnejši, pa začno govoriti o pravičnosti in drugih idealnih načelih.

Dalje je značilno, da si dve najmočnejši državi poskušata povečati svojo moč s tem, da vprežeta druge manjše države v svoj politični voz. Pred vojno je eno skupino držav vodila Nemčija, drugo pa Francija oz. Anglija; danes se zbira ena skupina okoli Francije, druga okoli Anglije. S tem se razdeli svet v dva sovražna tabora, ki si skušata povsod škodovati. Z mrzličnim oboroževanjem

nalagata svojim narodom neznosna bremena in jih pripravljata na medsebojne vojne ki bodo zahtevale veletoke krvi za vprašanje ali bodo turške rudnike in ruske petrolejske vrelce izkoriščale nemške, angleške ali ameriške delniške družbe, ali bo Kitajsko izkoriščala Japonska ali Anglija.

Končno se vsa zunanja politika giblje v tem pravcu, da je država zadnja in vrhovna organizacija človeštva. Zato se misli, da sme država storiti vse in si vzeti nekaj s silo, če je le dovolj močna. Kakor si je pred tisoč leti posamezni velikaš z oboroženo tolpo sam delal pravico in se ni menil ne za pravico drugih ne za državno oblast, tako vidi država tudi danes svojo zadnjo rešitev v oboroženi sili in si skuša sama odločati v pravici in krivici — z vojno.

Zveza narodov.

Kot katoličani navedenih nazorov seveda ne moremo odobravati, ampak moremo delati nato, da se bodo tudi v zunanji politiki uveljavljala povsod le naša načela. Mi vemo, da je vse človeštvo samo ena velika družina, ustvarjena od istega Očeta, mi vidimo kako imajo države celo vrsto skupnih interesov (svetovni mir, svoboda morja), kako so gospodarsko navezane druga na drugo in se že kažejo obrisi enotnega svetovnega gospodarstva. Zato se morejo države združiti v višjo organizacijo. — Zvezo narodov, ki naj ima tudi svoj svetovni parlament, v katerega naj volijo sami narodi svoje zastopnike. Ta zveza narodov pa sloni na načelih krščanstva, ker edino to more dati zdrav temelj za trajno sožitje ne le ljudi, ampak tudi držav. Najvažnejša naloga Zveze narodov pa naj bo ohranitev miru in razoroženje celega sveta. Svetovni mir je prvi pogoj za razvoj gospodarstva, kulture in blagostanja. Kakor rešujejo v državi sodišča vse spore in pritožbe na nekrvav način, tako naj odločajo o sporih med državami mednarodna razsodišča; prizadele države pa naj zato izberejo take moče, ki bodo spor pravično razsodili.

Pariška mirovna konferenca nam je prinesla Društvo narodov v Ženevi. Kot prvi poiskus je seveda zelo pomanjkljivo, obžalovati moramo zlasti, da tri velike države (zед. . drž. Sev. Am., Rusija in Nemčija) niso njegovi člani ter da papeštvo, ki si je v svetovni vojni pridobilo toliko zaslug za mir in za trpeče človeštvo sploh ni povabljen. Vendar smo pa katoličani tudi veseli tega dasi nepopolnega poizkusa, organizirati enoto sveta in hočemo z vsemi silami delovati na njegovi izpopolnitvi.

Živahno zasledovati ves razvoj zunanje politike, sodelovati pri njej, zasaditi v javnem življenju znamenje, križa, prekasiti vse z naukom Križanega in tako ves

človeštvo dvigati in voditi k Njemu — to je naš zunanje politični program in z njim bomo največ koristili domovini in človeštvu.

TUGOMER SAMOV:

PREPELICA.

V njivi poje prepelica —
pet pedi! —
človek, kako dolga je tvoja pot?
Hrepenenje ti je v očeh,
okrog uslen rdeč nasmeh —
in trpka poteza bolesi:
tak hodiš po daljni cesti...

V njivi poje prepelica — —
pet pedi . . .
Ob njivi je počil strel —.
— — — — —
Prepelica ne poje več.
... V srcu zveni:
„Pet pedi — pet pedi...”

JUSTIN:

BREŽIŠKI KOT.

(Konec.)

Kakor sem jih našteval sproti, je v brežiški okolici zelo veliko gradov, ki stojijo večinoma še sedaj. Pričajo nam deloma o turških bojih naših pradedov, deloma pa o rodovitnosti teh krajev. V njih so prebivali graščaki, lastniki naše zemlje, katerim se je ravno tukaj upiralo kmetstvo ljudstvo kakor malokje.

Poljanci brežiške okolice so dandanes povprečno imoviti kmetje. Veleposestnik pa je med njimi redka prikazen, ker je ravnina gosto naseljena.

Po vinskih goricah je dosti revnih koč in dosti uboštva. v njih. Med vojsko in po vojski gre vino dobro v denar, tudi je bilo zaporedoma več dobrih vinskih let. Vinogradništvo se dobro izplača; kdor ima vinograd, sme govoriti o sreči; iz vinskih goric se bliska mnogo novih streh. O Bizeljancih se pravi, da so bogati, da med njimi ni jetike, in da so lepe zunanosti.

Ako je trta dobro obrodila, je jeseni celi okraj res slovesno razpoložen. Kajti tudi marsikateri poljanec ima kje gori na Bizeljskem, v Pišecah ali na Sromljah kos vinograda. To je petja, vriskanja, šal, pokanja z možnarji, ko je po vinogradih in hramih mlado in staro na delu, da spravi žlahtni sad trte! Menda je Orožen zložil v teh krajih svojo pesem:

To je veselje Štajerca.
 če Bog mu sladko vinca dà.
 Juhé, juhé, zajucka rad,
 se žalosti ne treba bat'!

— — — — —

In kadar pride Martin svet,
 pogleda Štajerc v svojo klet:
 Juhé, juhé, žlahtno blago,
 zdaj boš mi žulje celilo!

Žal, da pesmi ne morem prav prirediti! Dosti žalosti se je treba batil! Največje in najlepše kose vinorodne zemlje ima v rokah tujec in gospod; redek je domačin, ki bi si prav opomogel v vinskem kraju. To je nesreča in krivda našega preprostega ljudstva: napaja se in razdaja, dokler je v sodu kaj mokrega. Večna škoda! Gospod ne stori kaj takega, pa če tudi mu priraste veliko več vina, in mu vino ni edini vir dohodkov! Če je gospod navadno, kakor pravimo, belega kruha pijan, je pa marsikak kmet, vincerl in delavec vedno sladkega vina poln — v jeseni in po zimi. Spomladi in poleti, ko se odpre delo, mora pa navadno sama voda celiti žulje! Ne oporekajte mi! Saj privoščim vsakemu veselje; toda veselje in zadovoljnost more biti le tam, kjer je najprej preskrbljeno za dostojno hrano, stanovanje in obleko, za starost in bolezen. In tega pri vinskih bratcih ni.

Povprečni in mali kmet ima le majhno „fliko“ vinograda, njegove grozdne vrste niso najboljše, tudi niso sortirane, zato redkokdaj pravilno dozoriijo. Kruh in davki ne čakajo; treba je prodati takoj, v jeseni, če tudi gre pod ceno. Stroški za vinograd so golovi in ogromni vsako leto, dobiček pa je negotov. Tako navadni človek od vinograda nima pravega dobička. Dobiček shranijo bogataši in tovarniki. Kajti mi Slovenci smo pri vsem svojem gospodarstvu tako dobri drugim, da si niti misliti ne upamo na kake zadruga, s katerimi bi pomagali samim sebi. In če se že ustanovi zadruga ali konzum, mislimo, da bo vse samo šlo; in tudi res gre, samo kako!

O Bizeljancu pravi pesem: „Bizeljanc je pijanc, če je dobro leto.“ Če pa ni, pa živi bolj slabo, in mora prav „gladen stradati.“ To velja morda še bolj o drugih vinorodnih krajih kot o Bizeljskem. Toda je, zlasti za otroke! Možje se tolažijo z boljšimi leti, ko so ga, ali pa še bodo pili vsak primeren dan, kolikor ga more kdo nesti. Matere gledajo vse v strahéh zimi nasproti, marsikak prej okrogel obrazek je na spomlad ves staričen; marsikdo sveto obljubuje, da bo zanaprej bolj varčeval.

Nihče ne kaže rad drugim svoje stiske. Še šali se; toda v takih šalah je mnogo bridke resnice in bridke izkušnje. Taka je povest o tistem, ki je v bregu izkopal katero, se je je oprijel, in valjala sta se po bregu navzdol. Vprašali so ga, kako mu je kaj bilo takrat pri srcu. Pa pravi: „Kadar sem bil spodaj, ni bilo nič hudo, ker sem vedel, da pridem kmalu nazaj na vrh; ali, kadar sem bil zgoraj, tedaj sem se bai, kaj bo!“ — Ako se dva prepirata, zavrne eden drugega: „Kaj boš ti, ko si večkrat lačen, kot jaz sit!“ — In če pride do sklede, bo rekel po resnici: „Jem še, jem, samo piti se mi ne vpré!“ — Ali pa bo začel pripovedovati: „Sem vprašal Francko, če me hoče. Pa je rekla, da ne. Potem sem jo pa takoj tudi jaz pustil. Pa sem ji rekel: Ne veš, kako ti bi bilo pri meni dobro! Nikdar ti ne bi besede manjkalo!“ — Naš človek je kakor ptič, šaljiv in nagajiv, tudi, kadar mu tenka piska. In vino in vinograd imata do njega očarujočo moč, da vedno le na nju misli in se trudi z njima.

Pred 40 leti se je polotila stare trte trtna uš. Oblasti so zahlevale, morda v nekoliko preveliki gorečnosti, da naj se vinogradi izsekajo. Najemale so delavce, ki so prihajali s sekirami sekat trto, ko se je že kazalo grozdje. Kmetje so se upirali. Nastopalo je orožništvo, in prišlo je do hudih spodadov. Več jih je bilo hudo obstreljenih, še več zaprtih. Med slednjimi je bil tudi moj oče. Zdaj je zasajena nova amerikanska trta, s katero je pa veliko več dela, in ki, kakor pravijo, veliko manj rodi.

V splošnem bo že menda resničen pregovor: vinski kraj — reven kraj!

Izmed sadnih vrst je v brežiškem okraju posebno dobro zastopana breskev in sliva. Iz sliv se dela mnogo preveč slivovke. Na kolikih hišah se blestijo napisi: Žganjarija! Pred vojsko so še vendar prihajali Benečani, ki so slive na veliko skupljavali, lupili in sušili. Zdaj je to, žal, prenehalo.

Več ko drugod po Slovenskem, je v brežiškem okraju pur in pa, ne bodi grdo povedano, svinj. Za avstrijskih časov je bila za svinje iz Hrvaškega meja toliko kot vedno zaprta zaradi kužnih bolezni. Zato je za Sollo bujno cvetelo švercanje.

Kot domačin seveda dobro ločim govorico posameznih župnij. Kranjci po Krškem polju govorijo zelo pravilno; Sevnici in Rajhenburžani vlečejo bolj na — aj, Zdolani izpuščajo največ samoglasnikov, Kapelčani pa zelo zategujejo. Skoro po celem okraju je v navadi ü: jüter, süh, müha, vüra. Ta ü je doma skozi za hrvaško mejo: v Ribnici, krog Brežic, v Halozah, v Prlekiji. Vendar pravijo pri nas: kuruza, kudič, pura. Slavni r izgovarjamo kot er: čern, smert, vert, terd. Bližina Hrvaške se pozná po nekaterih hrvaških besedah: róbača=srajca

kašlütati = pokašljevati, oadi = tedaj itd. Za Sotlo nahajamo že precej temno-rdeče pobarvanih hiš. Nekaj moških nosi po hrvaškem načinu bregüše, in srajco zunaj.

V neki fari, kakor sem slišal, dekleta prerade hodijo v gostilno, in sicer same, ali pa še one vabijo fante s seboj, da bi človek rekel: „Fantje, bežite, dekleta gredo!“ Ta je pa že ta zadnja! Sicer sem hud človek, in si dostikrat mislim: Zamera gori ali doli! Vendar se zaenkrat še premagam, in ne povem imena tiste fare. Kjer se čutijo dekleta prizadete, naj se poboljšajo! Da to povem, mi menda nikjer ne bodo zamerile; če pa so naj odmerijo!

Pohvaliti moram Kapelčanke. Kjer žene in dekleta ne vedo, kaj je red in snaga v hiši in krog hiše, naj se gredo h Kapelčankam učiti!

Imenitna je v Dobovi nedelja Marijinega Imena, ali „blatna nedelja“. Nekaj posebnega je bila tudi božja pot k sv. Roku v Brežicah. Sv. Rok je na hrvaškem deželni patron. Zato si videl tukaj poleg Štajercev in Kranjcev mnogo Hrvatov in Hrvatice v belih in pisanih narodnih nošah. Omožene Hrvatice pa so imele nekakšne rogove pod robcem na vrh glave, kar se nam ni zdelo lepo. Zelo lepo oblečene so „Vlahinje“ od Stojdrage; nekaka peča jim visi raz glave preko pleč, podobna, kakor jo vidimo na sliki lurške Bernardke.

Dne 29. januarja 1917 je obiskala Brežice in okolico strašna šiba božja potresa. Ni sicer naravnost razrušil hiš do tal, toda razrahljal je skoro vse zidovje. Dve stari ženici, ena v Brežicah, druga v Krškem, ste postali njegovi žrtvi. Cerkev sv. Roka so morali zapreti, frančiškanski samostan so večinoma podrli, in zdaj zidajo po malem novega. Večina hiš je že popravljenih, tako da je mesto lepše ko prej. Župna cerkev pa še čaka popravila.

Toda, prijatelj dragi, ločiti se morava. Ne vem, kako ti je ugajalo, kar sem ti pravil in razkazoval. Prosim te pa: če bo kdo trdil, da iz brežiškega kota še ni nič dobrega prišlo, reci mu, da to ni res!

XX

TUGOMER SAMOV:

TARCIZIJ.

Po nemški povesti H. Federerja.

(Nadaljevanje.)

Poleg orožnika, ki ga je mladenič poprej res visoko spoštoval, je bilo še štirideset zaslepljenih in začaranih sužnjev. Nje so poslali na galere in v namestnikove rudnike. Tri kolovodje pa bi najprej bičali do smrti in sicer med poljo iz mesta do očetove vile Senepije Roze. Tako daleč se je hotel peljati mladi gospod. Kjer se mu bo zljubilo, bo pomignil in bo dal bičati najprej sina, potem male dalje, kjer bi se mu zdelo najlepše, zopet očeta.

Hej, to bosta kričala nežna Orka! — German ga mora pa vleči po vroči Kampanji do vile. Vsak trenutek požvižga mladi gospod skoz zobe, to pomeni: Po njem! Potem zažvižgajo jermeni nad velikanom. In Maksimin se nagne naprej — kljub bliskanju oči je zelo kratkoviden — ter se smeje s svojim sirovim, suhim, svetlim smehom in se norčuje:

„Proficiat! Naj ti dobro tekne!“

Jezi ga, da ne zarjuje ta bik, da v mukah ne strese voza! Da tako zadovoljno gleda po njivah in se smehlja, ko da bi ga pitali z najboljšo tratnico in ne z udarci... Njega hoče v velikem vrtu poleg vile lepo počasi mučiti do smrti. Mogoče ga bo pustil, naj caplja v ribniku ali ga bo pa počasi usmrtil s puščicami. Saj ga je naučil mojsterskega streljanja z lokom...

Trd, hudoben, prav krut mora biti človek. Le tako je gospod in ima krvavo lepo življenje...

Vse to pripovedujejo okoli Tarcizija. Najraje bi si zamašil ušesa. A saj mora gledati, kako se premika ta spreved počasnih in umerjenih korakov mimo... kako odhaja težko in neizprosno naprej v solncu Kampanje, dokler ne zgrabi vražji sin Maksimin za bič in poveljuje:

„Tukaj začnemo s Pilonom! Jaz štejem in vi udarite!“ — — —

8. V mestu.

Tarcizij odide skozi vrata v mesto.

„Ali si tudi to videl, sveti Kriste?“ šepetaje srdito. „In če si videl, kako si mogel dopustiti, da čepi ta paglavec še v vozu? K satanu naj gre! — O Jezušček, Jezušček, preveč si potrpežljiv! Predolgo čakaš? Če bo šlo to še tako naprej, ne bo nič kristjanov več!...“

Ah, pa že zopet divjam... Daj mi zdaj krotkosti od svoje krotkosti! Saj ne vem, kaj me še vse doleti v tem paganskem mestu, da me spet razsrdi. O, za vse na svetu ne smem zdaj postati predrzen... Tiho, tiho! Nikdo naj ne zapazi, kdo je pri meni! — — A lepše bi bilo, da bi te nesli v diru, z godbo in orli* tu skozi in na kapitol!... Tako pa moram laziti kakor tat s teboj po najožjih ulicah...

Tam, kjer se križata via Latina z apijsko cesto, zagleda velikega duhovnika (Pontifex Maximus) z nekaterimi senatorji. Njih tunike se svetijo v svetlem predpoldanskem solncu rimskem. Pri vsaki besedi pontifexa se gospodje od senata priklonijo. Tarcizija skoraj posili smeh. Taka komedija! Kaj pa je tak pontifex? Ničla pred Kristusom? Božanstvo, ki ga nosi Tarcizij na prsih, bi moralo samo pomigniti in brez sledu bi izginili vsi pontifexi na zemlji...

Ob Panovem svetišču zagleda Tarcizij opazovalce ptičev (augure) in nekaj duhovnikov, ki si umivajo roke v studencu ob zidu ter se živahno pogovarjajo s prerokom Fabijem, ki ga pozna ves Rim po njegovi dvodelni rdeči bradi. In zopet se mora Tarcizij skoro naglas zasmejati. Kaj neki vedo tile? Če bi gospod v njegovi roki le hotel, bi popadalo kakor cunje sleparstvo s teh bahavih ljudi in stali bi tu kot navadni goljufi...

Nedaleč odtod je hišica, kjer prebije Dioklecijan v senci kapitola skoro ves vroči dan. Vsak otrok ti lahko pokaže okno tam ob drugem stebru, za katerim diktira vzvišeni imperator desetim pisarjem svoja povelja na vse meje

* Srebrni orli na drogih so bili znaki rimskih legij mesto današnjih zastav.

sveta. Tukaj si tudi izmišljuje skupno z vojskovodji vojne načrte in dela osnutke za svoje velike stavbe. Kdor gre tu mimo, zaduha tiše in skoro poklekne pred toliko svetovno oblastjo. — Kakšni norci ste! Ta cesar je vendar berač pred mojim Gospodom, ki ga imam v nebeški nevidnosti in vendar v živi resnici pri sebi... Dioklecijan bo nekoč še vesel, če bo smel mojemu Kralju poljubiti prah s čevljev. On, meni, da je vladar sveta. Niti enega prsta ne bi mogel premakniti brez mojega Kristusa. Moj Gospod naj kar reče: „Stoj!“ in vse skupaj se sesuje v prah. Še čulo bi se komaj. Tako je rekel papež Gaj.

Kaj, če bi šel naravnost k cesarju? Tarciziju udari pri tej misli vsa kri v glavo... Vojaki ob vhodu bi ga že spustili —!

„Prihajam od azijskega cesarja“, bi rekel Tarcizij. In ne bi se zlagal. Saj tam leži Betlehem in Jeruzalem... In potem bi vstopil. Cesar je plemenit mož, to je znano. Samo resnico bi mu moral kdo povedati. — Jaz, Tarcizij! Jaz mu pokažem sveto Večerjo! Povem mu čudež! Poklekni mora in moliti z menoj... O, tako bo prav! Pri cesarju moramo začeti!

V Tarciziju zagori navdušenje kakor rdeči plameni, ki vzplamtijo in se zgrnejo nad glavo...

„K cesarju! K cesarju!“

V hipu pozabi Moniko Severo in starega služabnika v ječi, pozabi ključarja Labana in besede škofa Gaja — in vso previdnost. On ni več Gospodov osliček s cvetne nedelje. On hoče biti lev Gospodov, rjoveč lev božji!

Že napravi nekaj korakov proti malemu vhodu, slep in divji v svetli drznosti. — Tu mu pa zadonijo nasproti trije ostri klici:

„Caveas! Pazi vendar!“

A ne od stražnikov ob vhodu. Ne, od petih ali šestih imenitnih dečkov, ki igrajo na velikih mramornih ploščah na trgu klasično igro „Obleganje Kartagine“ (Obsessio Carthaginis).

„Kaj mi stopaš na črto?“ zakriči eden nad Tarcizijem. „Glej vendar, odtod moram prodreti v predmestje!“

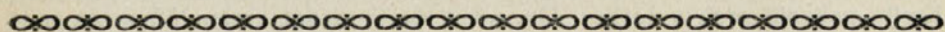
Zatopljen v igro sune s komolcem malega tujca nazaj. Zdaj šele zapazi Tarcizij, kar je bil popreje popolnoma prezrl: z ogljem na plošče narisano igro: Kartagina v sredi — velik krog, obdan od mnogih manjših, ki so predstavljali male utrdbe okrog mesta. Potem rimske posadke od vseh strani v strahoviti bližini mesta in med vsem tem kvadratna mreža vhodov in za prodiranje ugodnih mest, kjer so postavljene punske in rimske slonokoščene sohice v duhoviti razporeditvi. Z natančno preračunjeno igro si skušajo škodovati in se približujejo druga drugi.

Tarcizij pozna dobro to igro. Njegova najljubša zabava je to. Koliko kratov je že zavzel Kartagino celo od morske strani, sam in le s tremi namesto z običajnimi šestimi legijami! O, on zna zavzeti! Rekel bo cesarju: Flaminec sem. Hočem v vojsko. Daj, da postanem kmalu vojskovodja. Doživel boš nekaj... Ej, ej... — Tarcizij pogleda pozorneje — kako nerodno poveljuje Hazdrubal! Pusti, da koraka Kvint Marcij proti vzhodnemu stolpu, sam pa pripravlja največji napad na morske čete, pa ne vidi, da Marcij lahko s treljo posadko krene na desno in pride s tremi potezami čisto neovirano skozi Hinalska vrata v gorenje mesto! Tak neumnež! Takó pač igra ni lepá!

Glasno zavpije: „Ti si mi lep Kartažan! Tebe bi dal Hannibal bičati! Poglej vendar semkaj, tretjo posadko!... In Marcij... hitro na polje lbig!... Ne, ne!... Ne s temi... tule, s hispansko četo!... Tako... tako!... To je dobro!“

Oblegovalci divje pogledajo tujca.

(Nadaljevanje.)

POD VAŠKO LIPO.

Metlo v roke! Prejeli smo iz dežele naslednje „dišeče rožice“, katere sicer ne diše prav nič po kulturi, pač pa kažejo na eni strani nujno potrebo po izobraževalnih društvih, na drugi strani pa veliko potrebo irdne metle, ki naj pomete z izrodki, ki nimajo nič opravka z izobraževalnim delom in so prizadetim društvom le v sramoto.

„Šli smo v nedeljo popoldne“, tako piše vnet društvenik, „čez polje in prišli na glavno cesto, ob kateri je stala razupita gostilna. Iz veže se je čulo hreščanje razglašene harmonike, ki je venomer ponavljala svoj un-ta-ta, un-ta-ta. Vmes se je semintja začulo cepetanje čevljev in Luciferjeve himne. Nedaleč od vrat je stalo troje deklet v pisanih rutah in z belimi predpasniki. Očividno so čakale, da jih kdo povabi v gostilno. Pomenkovale so se med sabo in se neprestano ozirale proti vratom. Tedaj stopi na prag visoko zastaven fant. Lase je imel mokré in zmršene, v ustih mu je omahovala viržinka, obraz mu je bil modro pordel, počasi in trudno je pogledoval po dvorišču in ko je zagledal dekleta, se je prijel ob vrata in hripavo zavriskal.

Cigara mu je padla iz ust.

„Mejduš, dekleta, katera je najbolj fajn?“ Zazibal se je proti njim, dekleta so se v zadregi spogledale, umaknile se pa niso.

V tem trenutku nastane v veži vrišč, harmonika preneha, skozi vrata se pripodi družba pijanih fantalinov, ki se obdelavajo s pivskimi steklenicami in obsipavajo s prekletimi hudiči.

Za njimi prileti iz veže dekle, se vrže v gručo in z jokom in vpitjem vleče fante narazen. Dekleta, ki so stala na dvorišču, se hitro umaknejo na cesto, iz veže pa prihiti oštir, močan in zavaljen možakar, ki je v hipu razmetal podivjane fantaline narazen.

„Orka, ali ste ljudje, ali beštije?“ je kričal nad njimi in prijel zdaj enega, zdaj drugega. „Deklina, ti se pa izgubi, kaj boš delala zdražbo!“

To se je vse zvršilo v trenutku in ko smo stopali naprej za gostilno, je zopet zaškrpala harmonika un-ta-ta, un-ta-ta. Kakor bi hreščala: dejmo ga, pijmo ga, zvrni ga! — — —

Pa je pripomnil tovariš: Glej, se pozna, da ni v tej vasi društva. Zato so fantje podivjani. Prav je imel! Žalibog je še na Goriškem

veliko fantov, ki mislijo, da je njih mladost cunja, ki jo moraš vsako nedeljo v gnojnici namočiti. Če ne razbiješ par steklenic v zakajeni oštariji, če se ne stepeš za kakšno oštarijsko plesalsko deklino, če ne madoniraš in kvantaš, da konjski mešetar zardi, če se ne pohvališ, koliko si ga zvrnil to nedeljo in koliko prejšnjo, potem nisi fant. Pa tem fantom tudi ne zamerim. Fantje so, pravico imajo do veselja, do korajže in svobode. In če ne vidijo pred seboj nobenega pametnega zgleda, kako se pošteno uveljavi mladostno veselje, korajža in svoboda, potem jih pač uveljavijo tako, kot vidijo druge. Novih poti ne poznajo, zato pa vozijo po starih kolovozih, blatnih in umazanih in celo življenje se jih drži to blato.

Kjer se pa v vasi ustanovi društvo, pa nele ustanovi, ampak tudi prav vodi, tam se fantom odpre nova cesta, da jih je sram hoditi po kolovozih, blatnih in gnojnih, da nikdar ne ponižajo svoje in narodne časti do življenja propalic in barab. V taki vasi je društvo metla, ki kmalu pomete gnoj, da ga ni vsaj na glavni poti, po kateri hodijo tujci in nas opazujejo.“

Tako piše izobražen fant iz dežele in mi z obema rokama podpišemo njegovo pismo.

Priromalo je pa na uredništvo še drugo pisemce in v njem je opisana še lepše „dišeča kulturna roža“.

Evo ga!

„Šli smo v sosednje društvo na veselico z namenom, da poslušamo lepo igro, katero so nameravali uprizoriti. O igri sami ne govorim, opišem naj raje igralce. Osem oseb je igralo: šest moških in dve ženski. Izmed teh šestih fantov je bilo polovico popolnoma pijanih, polovica pa na pol. Sram nas je bilo, ne toliko igralcev, ampak društva, ki je doživelo z njimi tak škandal. Pa jim ni bilo dovolj, da so se osramotili na odru; glavni prizor je prišel šele po igri. Eden izmed njih je zagrabil rutico z lirami, drugi pa dekleta. Med vpitjem in preklinjanjem so drveli v gostilno, kjer jih je čakala harmonika. „Vina gor! Vse moramo zapiti nocoj, prej ne gremo domov!“ Pa so pili in noreli, kleli in se kregali pozno v noč. Zjutraj, ko je bilo čas za delo, so se vlačile po vasi pijane figure, med njimi seveda dekleta — bili so igralci.

Ljudje so zmajavali z glavo in se zaklinjali, da nikdar več ne bodo nosili denarja ljudem, ki spadajo med živino. In po vasi in okoli je šel glas: „Glejte, taka so društva, bolje, da bi jih ne bilo. — Kaj misliš ti nato, g. urednik?“

Kaj mislim? Lahek odgovor. Mislim, da bo treba enkrat za vselej z veliko mello pomesti te izrodke, ki jemljejo čast vsem izobraževalnim društvom. Čudim se, kako da imenuješ to čedo pijancev društvo.

Saj vendar ni nič drugega, kot navadna banda, ki smeši in izpodkopa ugled vsakega društva, ki količkaj drži nase. In še nekaj mislim. Če bi bilo tako društvo v „Prosvetni Zvezi“ učlanjeno, bi vzeli takoj največjo metlo in bi ga pometli na kulturno gnojlišče, kamor pravzaprav spada. Edino uspešno sredstvo za to gnilobo je — bojkotirati te kulturne bastarde, da čimprej izginejo iz površja in ne osmradijo še drugih društev, ki so za res izobraževalna. Hvala Bogu, takih izvržkov je malo; da jih pa ne bo nič več, zato: metlo v roke!

Tako goriški „Naš čolnič“! Ali ne velja tudi — pri nas?

Pomisli! Ali si tudi ti komu kaj dolžen? Krojaču, čevljarju, v trgovini, bratu ali sestri ali sosedovim? Zakaj ne vrneš? Ali imaš celo kaj krivičnega? Ali si dobil kaj na posodo, pa je že čelega pol leta ali še dalji pri tebi? Ali ne veš, kako si bil ti nevoljen, če si komu kaj posodil, pa ni bilo nikdar včakati, da ti vrne? Ako hočeš biti vreden član našim društvom, bodi vesten, reden in natančen. Ali hočeš imeti doma vedno največji in najboljši kos pri jedi in biti povsod prvi na vrsti? Ali rad odstopiš kako stvar bratu ali sestri? Ali si dobrega srca do staršev? Kako grd je samogolten človek! Odreci se vsak dan nekaj, česar si ravno želiš, pa boš nekoč značaj, boš sam zadovoljen in še drugi bodo imeli radost s teboj.

Dva velika socialna tečaja v Celju in Mariboru. 27, 28. in 29. dec. se vršita dva velika socialna tečaja za moške in fante v Celju in Mariboru. Načrt za tečaja je napravil sam naš voditelj, Dr. Anton Korošec, ki bo oba tečaja vodil. Razven Dr. Korošca bodo predavali naši najboljši možje, tako da bosta tečaja nekaj posebno imenitnega. Fantje in možje, mislite že zdaj na to in pripravite se, da pridete ob božičnih dnevih za tri dni v Celje oziroma v Maribor.

DEKLIŠKI VRTEC.

Ženski tečaji. Kakor lansko leto se vršita tudi letos dva velika ženska tečaja za naše Dekliške zveze in žene in sicer za celjsko okrožje v Celju, dne 18. nov. v Narodnem domu, za mariborsko okrožje v Mariboru, 25. nov. v dvorani v Lekarniški ul. Načrt za oba tečaja, ki se bo objavil pravočasno v „Gospodarju“, je zelo zanimiv in zelo podučen. Predavali bodo izbrani govorniki-strokovnjaki in Dr. Angela Piskernik, predsednica Ženske zveze v Ljubljani. Mladenke in žene, mislite že zdaj na udeležbo!

Varujte otroke pred alkoholom! Zopet je prinesla jesen obilo darov, zopet se je začelo veselo življenje po vinogradih. Vse se mora veseliti in piti: starčki, da bodo še dalje živeli, možje in žene, da bodo

močnejši, otroci, da bodo brihtnejši in pridnejši. Matere in žene, prosimo vas, predno boste dale svojim otrokom opojne pijače, prečitajte te le vrstice, premislite dobro vsebino in ravnajte se po njih!

Letošnje poletje sem govoril z izobraženim gospodom z Dunaja, ki se je mudil v našem kraju. Med pogovorom je gospod naenkrat vprašal: „Zakaj so ljudje tukaj tako degenerirani (telesno in duševno zaostali)?“ Rekel je, če ni mogoče temu kriva močitev v sorodstvu? Odgovoril sem mu, da kolikor mi je znano, otroci tod ne pohajajo od roditeljev, ki bi si bili v sorodstvu, vsaj ne v večji meri ko kje drugod. Glede degeneracije pa sem pokazal na mošt, ki je baš stal na mizi, češ da alkohol utegne biti kriv propadanja. Alkohol, žganje in mošt, kot vzrok degeneracije so navajali tudi drugi, ko smo nekoč govorili o tem. Te vrste alkohol ljudje pridelujejo doma in starši ga dajejo že malim otrokom. Mogoče da ponekod pogubni vpliv alkohola še povečuje nezadostna prehrana.

Zlasti pa slabo vpliva na zarod to, ker ljudje ne vejo, kako pogubno vpliva na otroke pijansko stanje staršev v trenutku, ko se začne življenje otrokovo. Vsled revščine mnogim ni mogoče skleniti zakonske zveze, ljudje iščejo zakonskega veselja in slasti izven zakona in to se zgodi navadno ali vsaj zelo pogosto v stanju, ko so zavžili mnogo alkohola. Tako prinesejo otroci svojo degeneracijo že s seboj na svet. Otroci potem celo življenje trpe vsled pijanstva svojih roditeljev. Morda se taki otroci vsled toposti svojega žalostnega stanja prav ne zavedajo, a rod postane vsled tega vedno bolj degeneriran.

Alkohol razdira in zavira kulturo in uničuje ljudsko blagostanje. Zlasti nevaren je mladini. Zato si moramo biti vsi popolnoma na jasnem, kako nevaren sovražnik mladine je alkohol. Kdor si v tem ni na jasnem, je neveden v zelo važni reči, v njegovi omiki zija široka vrzel.

Nikogar ne sme biti med bralci in bralkami „Našega doma“, ki bi mirno gledal, kako otroke zastrupljajo z alkoholom, ali ki bi celo sam dajal alkohol otrokom. Letak dunajskega vseučiliškega profesorja dr. Kassowitza „Ne dajte otrokom alkohola!“, ki so ga v množinah razširili med ljudstvo, kratko in jasno stavi v pravo luč pogubni vpliv alkohola na otroke. Ker tudi med nami o tem še ni dovolj jasnosti, evo vam vsebino letaka:

Vse opojne pijače: vino, mošt, medica, žganje, rum, konjak imajo v sebi strupeno snov, alkohol ali špiritus, ki povzroča, da so imenovane pijače opojne. Tudi bolezn, za katerimi oboli pijanec iz navade, pripita blaznost, otolstelost srca, skrčenje jeter in ledvic, so edinele posledica strupenega delovanja alkohola.

Otroci pa so proti temu strupu posebno občutljivi. Zadostuje ga že mala množina, da se opijanijo. Odrasli le redko umrjejo narav-

nost vsled težke pijanosti, pri otrocih pa se je to že često pripetilo. Posebna občutljivost otrok se kaže v tem, da tudi le zmerne množine alkohola, če ga otroci dalje časa redno uživajo, lahko povzročijo težke bolezni kakor pripita blaznost, božjastne napade, ogromno oteklost jeter, vnetje ledvic z vodeniko itd.

Take težke posledice takoimenovanega zmernega uživanja alkoholnih pijač pri otrocih sem pogosto opazoval sam in mnogi drugi zdravniki.

Kdor torej noče svojih otrok izpostavljaliti tem nevarnostim, jim ne sme dajati vsak dan ali tudi samo pogosto opojnih pijač katerekoli vrste, kakor se žal godi v mnogih družinah. Proti takemu svarilu navadno oporekajo, da opojne pijače ne učinkujejo zgolj škodljivo, marveč tudi koristno in blagodejno, da pivo redi, vino krepi, konjak pospešuje prebavo, da alkoholne pijače poživljajo duha itd.

Na to odgovarjam: Če bi to tudi res bilo, bi ne smel noben vesten oče, nobena ljubeča mati svojih otrok izpostavljaliti nevarnosti, da si zaradi takih dobrot napijejo na glavo težko bolezen. V resnici pa teh dobrot sploh ni, in kdor pripisuje alkoholu te blagodejne učinke, se nahaja v popolni in zelo obžalovanja vredni zmoti.

Predvsem alkohol nikdar ne redi, ampak učinkuje vedno le kot strup. Hrana varuje telo in zabranjuje da ne upada, strup pa razdira telo in pospešuje njegov razpad. Alkohol pa je gotovo strup, kajti ž njim lahko umorite vsakega človeka, vsako žival in celo vsaka rastlino. Brezštevilni poskusi učenjakov so dokazali, da ni mogoče niti najmanjšega dela človeške ali živalske hrane nadomestiti z alkoholom in da celo najmanjša množina alkohola pospešuje pojevanje prave žive snovi v telesu. S tem se popolnoma ujema, da otroci, ko so jim dajali od prve mladosti to namišljeno hranilno snov, pogosto zaostanejo v rasti in v razvoju, česar bi resnična hrana samoobsebi umljivo nikdar ne mogla učiniti.

Prav tako je z dozdevno olajšavo prebave. Tudi tu so poskusi z ljutmi in živalimi dognali baš nasprotno. Alkohol prebave ni nikdar pospešil marveč vedno le zadržal in oslabil. Na otrocih se opazuje popolnoma isto. Pogosto otroci nimajo teka zgolj vsled tega, ker dobivajo pivo ali vino ali konjak; zadobe na njo slast do jedi brž ko jih rešijo prebavo motečega alkohola.

Tudi dozdevno krepilen učinek alkohola na telo je pravljica. Okrepiti se moremo samo z resnično hrano, z mesom, tolščo, moko, sladkorjem, nikdar pa s strupom. Z le-tem moremo kvečjemu utrujenost za kratek čas omiliti, a po tem omotenju se povrne utrujenost in slabost samo še v večji meri. Težko telesno delo izvršimo brez alkohola vsikdar bolje nego z alkoholom. Zato se rokoborci, dirkači